

chodzi: w badaniach dotychczasowych była mowa o skórkach z soboli, które są rzadką odmianą kuny¹⁷. Obok płaszcz futrzanego pojawia się inne, ale bliskie mu formą okrycie wierzchnie: długi, wykonany z wełnianego materiału płaszcz, którego kraje i kołnierz zdobi brokatowa lamówka. Stroje te uzupełnione są różnymi nakryciami głowy. Matrony, jak wspomniana niewiasta z drugiego przykazania, noszą z reguły białe płócienne czepce, których zakończenia schowane są pod płaszczami; w trzecim przykazaniu jedna z nich okryła głowę okazałym futrzanym kapeluszem. Z kolei głowy panien, odsłaniających długie włosy, zdobią brokatowe diademy i wałki.

Konsekwencja, z jaką pojawiają się na gdańskiej tablicy te dwa tak niestereotypowe rodzaje płaszczy, nakazuje zapytać, czy nie mamy tu do czynienia z elementem kolorytu lokalnego¹⁸. Trzy obrazowe świadectwa przemawiają na rzecz tego domysłu. Na awersie prawego skrzydła dyptyku, który wymalował zapewne w Gdańsku w 1518 roku Michał z Augsburga¹⁹, wyobrażone zostały podobne do omówionych wyżej stroje matron i panien, przy czym należy zwrócić uwagę na strój niewiasty z prawej (il. 4). Już Peter Strieder wskazał na związek obu dzieł pod względem kostiumologicznym²⁰. Ponieważ dwa przedstawienia dyptyku ukazują jakieś konkretne i dotąd nie rozszyfrowane wydarzenie z życia fundatora, wolno przyjąć, że oba dzieła przedstawiają autentyczne, noszone na przełomie XV i XVI wieku w Gdańsku ubiory. Dowód następny stanowią dwa drzeworyty Antona Möllera z jego *Frauentrachtenbuch* z 1601 roku (il. 5)²¹. Strieder pisał: „Parze kroczących kobiet, odzianych w kloszowato

¹⁷ Por. Drost 1963, s. 97; H. Boockmann, *Die Stadt im späten Mittelalter*, Zürich 1987 (II wyd.), s. 215.

¹⁸ Płaszcz o tej formie występuje jednak również w innych regionach Europy na północ od Alp. Por. np. Mistrz Życia Marii z Iserlohn, Ofiarowanie Chrystusa w świątyni (A. Stange, *Kritisches Verzeichnis der deutschen, Tafelbilder vor Dürer*, I, München 1967, nr 49) oraz niektóre miniatury prawa hamburskiego – por. B. Binder, *Illustriertes Recht. Die Miniaturen des Hamburger Stadtrechts von 1497*, Hamburg 1988 (Veröffentlichungen des Vereins für Hamburgische Geschichte, 32), s. 115, 117, 120. Natomiast rysem specyficznie gdańskim wydaje się być struktura płaszcza polegająca na zszyciu pionowych pasm futrzanych – por. też przypis 23. Jedyny znany mi pozagdański przykład okrycia tego typu pojawia się w scenie Zaślubin Marii w oltarzu z Herrenberg Jörga Ratgeba z roku 1519 (obecnie Stuttgart, Staatsgalerie) – za wskazanie tego przykładu dziękuję Danieli Gräfin v. Pfeil, Monachium.

¹⁹ Norymberga, Germanisches Nationalmuseum; por. P. Strieder, *Ein Danziger Bildnisdyptychon von 1518*, „Zeitschrift für Kunstwissenschaft”, 13, 1959, s. 15 nn. i R. Kahsnitz, *Das Germanische Nationalmuseum in Nürnberg und die Provinz Preussen*, (w:) U. Arnold (red.), *Preussen im 19. Jahrhundert*, Lüneburg 1984, s. 86 nn.

²⁰ Strieder, op.cit., s. 22 nn.

²¹ Reedycki dokonał A. Bertling, *Anton Moeller's Danziger Frauentrachtenbuch aus dem Jahre 1601 in getreuen Faksimile-Reproduktionen neu herausgegeben nach den Original-Holzschnitten mit begleitendem Text*, Danzig 1886.